HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a doua)

12 decembrie 2007 *

În cauza T-112/05,

**Akzo Nobel NV,** cu sediul în Arnhem (Țările de Jos),

**Akzo Nobel Nederland BV,** cu sediul în Arnhem,

**Akzo Nobel Chemicals International BV,** cu sediul în Amersfoort (Țările de Jos),

**Akzo Nobel Chemicals BV,** cu sediul în Amersfoort,

**Akzo Nobel Functional Chemicals BV,** cu sediul în Amersfoort, reprezentate inițial de C. Swaak și J. de Gou și ulterior de C. Swaak, M. van der Woude și M. Mollica, avocați,

reclamante

* Limba de procedură: engleza.

împotriva

**Comisiei Comunităților Europene,** reprezentată de domnii A. Whelan și F. Amato, în calitate de agenți,

pârâtă,

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei 2005/566/CE a Comisiei din 9 decembrie 2004 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul SEE (Cauza COMP/E-2/37.533 – Clorură de colină) (rezumat în JO 2005, L 190, p. 22),

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a doua),

compus din domnii A. W. H. Meij, îndeplinind funcția de președinte, N. J. Forwood și S. Papasavvas, judecători,

grefier: doamna C. Kantza, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 13 februarie 2007,

pronunță prezenta

## Hotărâre

### Istoricul cauzei și decizia atacată

1 Prin Decizia 2005/566/CE din 9 decembrie 2004 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul SEE (Cauza COMP/E-2/37.533 – Clorură de colină) (rezumat în JO 2005, L 190, p. 22, denumită în continuare „Decizia"), Comisia a constatat că mai multe întreprinderi au încălcat articolul 81 alineatul (1) CE și articolul 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) prin participarea la un ansamblu de acorduri și practici concertate referitoare la stabilirea prețurilor, la împărțirea piețelor și la acțiuni concertate împotriva concurenților din sectorul clorurii de colină în SEE (articolul 1 din Decizie).

2 Cu privire la produsul vizat, Comisia precizează că respectiva clorură de colină face parte din grupul vitaminelor hidrosolubile din complexul B (vitamina B4). Aceasta este în principal utilizată în industria alimentației animale (păsări și porci) drept aditiv alimentar. Aceasta este comercializată fie în soluție apoasă de 70 %, fie pulverizată pe suport de cereale deshidratate sau de siliciu, cu o concentrație de 50 %-60 %. Partea de clorură de colină care nu este utilizată drept aditiv alimentar pentru animale este rafinată pentru obținerea unui produs cu puritate mai mare (calitate farmaceutică). Pe lângă producători, piața clorurii de colină interesează, pe de o parte, prelucrătorii, care cumpără produsul de la producători sub formă lichidă și îl transformă în clorură de colină pe suport fie pentru producător, fie pentru ei înșiși și, pe de altă parte, distribuitorii.

3 Din considerentul (3) al Deciziei rezultă inițierea de către Comisie a unei investigații privind sectorul clorurii de colină la nivel mondial, ulterior primirii, în aprilie 1999, a unei cereri de aplicare de măsuri de clemență din partea producătorului american Bioproducts. Investigația a acoperit o perioadă cuprinsă între 1992 și sfârșitul anului 1998. În considerentul (45) al Deciziei, Comisia arată că producătorul canadian Chinook luase deja legătura cu aceasta la 25 noiembrie și la 3 și 16 decembrie 1998 în legătură cu înțelegerea în cauză, dar că aceasta nu inițiase nicio investigație la momentul respectiv.

4 În ceea ce privește SEE, potrivit considerentului (64) al Deciziei, înțelegerea în cauză a fost pusă în aplicare la două niveluri diferite, dar strâns legate: nivelul mondial și nivelul european. La nivel mondial, producătorii Bioproducts (Statele Unite ale Americii), Chinook (Canada), Chinook Group Ltd (Canada), DuCoa (Statele Unite ale Americii), BASF AG (Germania), UCB SA (Belgia) și reclamantele, cinci societăți din grupul Akzo Nobel (Țările de Jos), au participat, direct sau indirect, la activități anticoncurențiale între iunie 1992 și aprilie 1994. Aceste activități aveau drept obiect, în esență, majorarea prețurilor la scară mondială, în special în SEE, și controlul prelucrătorilor, în special în SEE, în vederea garantării faptului că aceștia din urmă nu pun în pericol majorările convenite și împărțirea piețelor mondiale prin retragerea producătorilor nord-americani de pe piața europeană în schimbul retragerii producătorilor europeni de pe piața nord-americană. Comisia identifică nouă reuniuni în cadrul înțelegerii la scară mondială între iunie 1992 (în Mexico, Mexic) și aprilie 1994 (la Johor Bahru, Malaezia). Reuniunea cea mai importantă ar fi cea desfășurată la Ludwigshafen (Germania) în noiembrie 1992.

5 Doar producătorii europeni (BASF, UCB și reclamantele) ar fi participat la reuniuni care puneau în aplicare înțelegerea la nivel european, ce a durat din martie 1994 până în octombrie 1998. Comisia identifică cincisprezece reuniuni care se raportează la aceasta, din martie 1994 (la Schoten, Belgia) până în octombrie 1998 (la Bruxelles, Belgia sau la Aachen, Germania). Potrivit considerentului (65) al Deciziei, aceste reuniuni au avut drept rol continuarea acordului încheiat la nivel mondial. Acestea ar fi avut drept obiectiv majorarea regulată a prețurilor în ansamblul SEE, însoțită

de o împărțire a piețelor și de o atribuire a clienților individuali, precum și controlul prelucrătorilor în Europa, în vederea păstrării unui nivel ridicat al prețurilor.

6 Potrivit aprecierilor Comisiei, acordurile mondiale și acordurile europene se înscriau toate, în ceea ce privește SEE, în cadrul unui proiect global care a stabilit liniile de acțiune ale membrilor înțelegerii și care a restrâns comportamentul comercial individual al acestora în vederea urmăririi unui obiectiv economic anticoncurențial unic, și anume denaturarea condițiilor normale de concurență în SEE. În consecință, în opinia Comisiei, acordurile încheiate la nivelurile mondial și european trebuie considerate drept o încălcare complexă și continuă unică privind SEE, la care producătorii nord-americani au participat o anumită perioadă, iar producătorii europeni pe parcursul întregii perioade în cauză.

7 În ceea ce privește identificarea destinatarilor Deciziei, Comisia a precizat în considerentul (166) al acesteia că reclamantele, BASF, Bioproducts, Chinook, DuCoa și UCB trebuiau să fie răspunzătoare pentru încălcare. În schimb, Ertisa, o societate spaniolă deținătoare a 50 % din piața spaniolă, nu a fost destinatară a Deciziei, întrucât Comisia a apreciat în considerentul (178) al acesteia că probele erau în ansamblu insuficiente pentru a o face răspunzătoare pentru faptele invocate.

8 La articolul 3 din Decizie, Comisia a impus întreprinderilor destinatare să înceteze imediat încălcările vizate la articolul 1 din Decizie în măsura în care nu făcuseră acest lucru și să se abțină pe viitor de la actele sau comportamentele ilicite constatate, precum și de la orice măsură având un obiect sau un efect identic sau echivalent.

9 Cu privire la aplicarea de amenzi, Comisia a considerat că producătorii nord-americani (Bioproducts, Chinook și DuCoa) încetaseră participarea la încălcare cel mai târziu la 20 aprilie 1994, la sfârșitul reuniunii de la Johor Bahru (a se vedea punctul 4 de mai sus). Potrivit considerentului (165) al Deciziei, Comisia nu deținea probe care să indice că au avut loc alte reuniuni sau contacte la care ar fi participat producătorii nord-americani și prin intermediul cărora aceștia ar fi stabilit prețurile pentru SEE sau ar fi confirmat angajamentul lor inițial de a nu exporta în Europa. Având în vedere că primul act al Comisiei privind această încălcare este datat la 26 mai 1999, și anume mai mult de cinci ani după încetarea participării producătorilor nord-americani, Comisia nu le-a aplicat nicio amendă acestor producători, conform articolului 1 din Regulamentul (CEE) nr. 2988/74 al Consiliului din 26 noiembrie 1974 privind termenele de prescripție a acțiunilor și a aplicării sancțiunilor conform normelor Comunității Economice Europene privind transporturile și concurența (JO L 319, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 1, p. 78) și articolului 25 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] din tratat (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială 08/vol. 1, p. 167).

10 În schimb, întrucât participarea producătorilor europeni a durat până la 30 septembrie 1998, Comisia le-a aplicat amenzi în cuantum total de 66,34 de milioane de euro.

11 În ceea ce privește mai precis grupul Akzo Nobel, Comisia a decis să adreseze Decizia în solidar Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Functional Chemicals BV, Akzo Nobel Chemicals BV, Akzo Nobel Chemicals International BV și Akzo Nobel Nederland BV. Ultimele trei sau predecesoarele în drept ale acestora ar fi participat direct la încălcare. Akzo Nobel Functional Chemicals ar fi fost creată ca filială a Akzo Nobel Chemicals în iunie 1999, când aceasta din urmă ar fi devenit o întreprindere holding. În consecință, Comisia a considerat că Akzo Nobel Functional Chemicals era succesorul în drept în ceea ce privește cea mai mare parte a activităților din sectorul clorurii de colină exercitate anterior de societatea sa mamă, și pentru acest fapt trebuia să fie de asemenea destinatară a Deciziei.

12 Cu privire la Akzo Nobel, aceasta ar constitui o unitate economică împreună cu celelalte persoane juridice din grupul Akzo Nobel destinatare ale deciziei. Unitatea economică este aceea care și-ar fi asumat sarcina privind producția de clorură de colină în SEE și care ar fi participat la înțelegere. Nu ar putea fi altfel decât dacă filialele operaționale ale Akzo Nobel ar fi fost în măsură să desfășoare o politică comercială autonomă în cursul perioadei vizate și ar fi procedat efectiv astfel. Or, Akzo Nobel, departe de a fi o simplă structură de investiție, ar avea rolul unui centru general pentru grupul Akzo Nobel, care ar coordona principalele activități referitoare la strategia generală a grupului, la finanțe, la aspecte juridice și la resurse umane. Datorită acestor funcții, Akzo Nobel ar fi exercitat în mod efectiv o influență decisivă asupra politicii comerciale a filialelor sale, pe care le-ar deține, pe toate, în proporție de 100 %, direct sau indirect. În consecință, Comisia a concluzionat că filialele Akzo Nobel nu aveau autonomie comercială, ceea ce ar fi determinat-o să îi adreseze acesteia decizia, în pofida faptului că nu participase individual la înțelegere [considerentul (172) al Deciziei].

13 Lipsa autonomiei comerciale a societăților operaționale sau a unităților comerciale din grupul Akzo Nobel ar fi dovedită și prin documentele depuse de Akzo Nobel în timpul procedurii administrative, denumite „Programe de conducere”. Ar rezulta din aceste documente că obiectivele grupului, precum și liniile directoare referitoare la strategiile unităților comerciale ar fi stabilite de consiliul de administrație al Akzo Nobel. Aceste strategii nu ar putea fi aprobate decât dacă sunt în conformitate cu planul strategic al grupului. În plus, configurația portofoliului în cadrul planului strategic ar fi de asemenea decisă de consiliul de administrație al Akzo Nobel, în timp ce planul operațional al fiecărei unități comerciale ar trebui să fie conform cu liniile directoare și cu obiectivele grupului, astfel cum sunt definite de consiliul de administrație menționat. În sfârșit, cu privire la investițiile mai mari de 2,5 milioane de euro, acestea ar necesita, în funcție de impactul lor financiar, o aprobare a „Board Committee”, a „Full Board of Management” sau a „Supervisory Board” ale Akzo Nobel. Consiliul de administrație ar decide și cu privire la distribuția profiturilor și a dividendelor, precum și cu privire la numiri, la remunerații și la concedieri [considerentul (173) al Deciziei].

14 Decizia nu i-a fost adresată Akzo Nobel Chemicals SpA, destinatară a comunicării obiecțiunilor ca urmare a presupunerilor privind participarea sa la activități ilicite privind piața spaniolă a clorurii de colină, deoarece Comisia a considerat că probele adunate erau insuficiente pentru stabilirea răspunderii sale [considerentul (176) al Deciziei].

15 Cuantumul amenzilor a fost stabilit de Comisie pe baza Liniilor directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „liniile directoare"), precum și a Comunicării privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri (JO 1996, C 207, p. 4).

16 În vederea stabilirii cuantumului inițial al amenzilor, Comisia a indicat că va aplica un tratament diferențiat societăților implicate pentru a ține cont de diferențele în ceea ce privește capacitatea economică efectivă a acestora de a dăuna grav concurenței. Astfel, ținând cont de faptul că încălcarea a început la nivel mondial, cu participarea societăților nord-americane care au acceptat, în special, să se retragă de pe piața europeană, Comisia a apreciat că era necesar să se bazeze pe cotele de piață mondiale ale întreprinderilor parte la încălcare pentru a stabili importanța respectivă a acestora [considerentele (200) și (201) ale Deciziei].

17 Astfel, pe baza cotelor de piață mondiale deținute în 1997, Comisia a încadrat reclamantele în cea de a treia categorie, cu o cotă de piață de 12 %. În vederea asigurării unui caracter descurajator suficient, având in vedere cifra de afaceri a Akzo Nobel în 2003 (13 miliarde de euro), Comisia a multiplicat cuantumul inițial ale amenzii cu coeficientul 1,5.

18 În continuare, Comisia a majorat cuantumul inițial cu 10 % pentru fiecare an întreg de încălcare și cu 5 % pentru fiecare perioadă suplimentară de șase luni sau mai mare, dar inferioară unui an. Întrucât încălcarea a durat cel puțin cinci ani și unsprezece luni (din 13 octombrie 1992 până la 30 septembrie 1998), Comisia a majorat cuantumul inițial cu 55 %. Astfel, cuantumul de bază al amenzii aplicate în solidar reclamantelor a fost stabilit la 29,99 de milioane de euro.

19 Referitor la aplicarea comunicării privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri în privința reclamantelor, Comisia a subliniat importanța unei comunicări voluntare din data de 8 ianuarie 2002, referitoare la cinci reuniuni la nivel european. Astfel, potrivit considerentului (233) al Deciziei, Comisia a putut stabili proba întinderii și duratei încălcării la nivel european. În plus, reclamantele nu au contestat materialitatea faptelor reținute de Comisie. În consecință, Comisia a apreciat că reclamantele puteau beneficia de o reducere de 30 % a cuantumului amenzii care le-ar fi fost aplicat altfel [considerentele (233)-(236) ale Deciziei].

20 La sfârșitul acestei proceduri, amenda aplicată reclamantelor a fost stabilită la 20,99 de milioane de euro.

**Procedura și concluziile părților**

21 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 2 martie 2005, reclamantele au introdus prezenta acțiune.

22 Prin cereri introductive depuse la grefa Tribunalului la 25 februarie 2005 (înregistrată sub referința T-111/05) și la 1 martie 2005 (înregistrată sub referința T-101/05), UCB și BASF, destinatare în egală măsură ale Deciziei, au introdus fiecare acțiuni împotriva acesteia.

23 Prin Ordonanța din 7 septembrie 2006, președintele Camerei a doua a Tribunalului a decis, după ascultarea părților, conexarea cauzelor T-101/05, T-115/05, precum și a prezentei cauze pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii, conform articolului 50 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

24 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul a decis deschiderea procedurii orale și, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii, a adresat în scris o întrebare părților.

25 După ascultarea părților în cursul ședinței cu privire la acest aspect, Tribunalul a decis, în hotărârea pronunțată în cauzele T-101/05 și T-111/05, disjungerea prezentei cauze de cauzele T-101/05 și T-111/05 în vederea pronunțării hotărârii, conform articolului 50 din Regulamentul de procedură.

26 Reclamantele au solicitat Tribunalului:

— anularea Deciziei;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

27 Comisia a solicitat Tribunalului:

— respingerea acțiunii ca inadmisibilă sau ca vădit neîntemeiată în ceea ce privește Akzo Nobel Netherland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals;

— respingerea celorlalte capete de cerere;

— obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

## În drept

28 Reclamantele invocă trei motive, întemeiate, primul, pe imputarea greșită a unei răspunderi solidare a Akzo Nobel, al doilea, pe încălcarea articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 în măsura în care cuantumul amenzii depășește 10 % din cifra de afaceri a Akzo Nobel Functional Chemicals realizată în anul 2003 și, al treilea, pe o încălcare a obligației de motivare referitoare la imputarea răspunderii solidare întreprinderii Akzo Nobel.

### 1. *Cu privire la admisibilitatea acțiunii în ceea ce privește Akzo Nobel Nederland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals*

*Argumentele părților*

29 În opinia Comisiei, acțiunea, care trebuie analizată ca cinci acțiuni individuale, nu conține motive ce pot justifica anularea deciziei sau reducerea cuantumului amenzii

în ceea ce privește Akzo Nobel Netherland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals. În consecință, aceasta nu ar fi conformă cu articolul 21 din Statutul Curții de Justiție, nici cu articolul 44 din Regulamentul de procedură al Tribunalului în ceea ce privește aceste trei reclamante. În orice caz, acțiunea ar trebui respinsă în ceea ce privește aceste reclamante ca fiind vădit lipsită de orice temei juridic.

30 Reclamantele consideră că acțiunea este admisibilă în ceea ce privește Akzo Nobel Netherland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals. Acestea subliniază că acțiunea îndeplinește condițiile articolul 21 din Statutul Curții de Justiție și pe cele ale articolului 44 din Regulamentul de procedură al Tribunalului și susțin că posibilitatea anulării deciziei justifică un interes în promovarea acțiunii.

*Aprecierea Tribunalului*

31 Trebuie arătat de la început că, având în vedere faptul că este vorba despre una și aceeași acțiune care este admisibilă în ceea ce privește Akzo Nobel și Akzo Nobel Functional Chemicals, nu este necesară analiza excepției ridicate de Comisie (a se vedea în acest sens, prin analogie, Hotărârea Curții din 24 martie 1993, CIRFS și alții/Comisia, C-313/90, Rec., p. I-1125, punctele 30 și 31).

32 În această privință, argumentul invocat de Comisie în ședință, potrivit căruia aprecierea care figurează la punctul precedent nu se aplică decât în cazurile în care anularea pronunțată este în beneficiul oricărei persoane, independent de întrebarea dacă aceasta a introdus o acțiune, nu este suficient pentru a face necesară analiza excepției în cauză. Într-adevăr, dacă este adevărat că anularea unei decizii prin care se aplică amenzi mai multor entități în temeiul articolului 81 CE nu trebuie să producă beneficii în favoarea acelora care nu au introdus o acțiune (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 14 septembrie 1999, Comisia/AssiDomän Kraft Products și alții,

C-310/97 P, Rec., p. I-5363, punctul 63) sau a căror acțiune este inadmisibilă, nu este mai puțin adevărat că nu s-a explicat de către Comisie în ce mod o eventuală anulare a deciziei pe baza motivelor indicate la punctul 30 de mai sus ar putea produce beneficii în favoarea Akzo Nobel Netherland, a Akzo Nobel Chemicals International și a Akzo Nobel Chemicals. De altfel, chiar Comisia susține în duplica sa că, având în vedere motivele invocate în cererea introductivă, o anulare eventuală nu ar putea să aibă efecte decât asupra răspunderii societății conducătoare a grupului sau asupra amenzii aplicate Akzo Nobel Functional Chemicals. În plus, chiar presupunând că acțiunile Akzo Nobel Netherland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals nu ar fi admisibile, totuși Tribunalul ar trebui să analizeze acțiunea în totalitate. În aceste condiții, motive referitoare la economia procedurii justifică lipsa analizei cauzei de inadmisibilitate invocate de Comisie.

2. *Cu privire la fond*

*Cu privire la primul motiv, întemeiat pe imputarea greșită a unei răspunderi solidare a Akzo Nobel*

Argumentele părților

33 Reclamantele apreciază că prin aplicarea în solidar a amenzii întreprinderii Akzo Nobel, societate conducătoare a grupului, deținătoare direct sau indirect a 100 % din capitalul social al filialelor sale, Comisia a săvârșit o eroare de drept. Acestea prezintă structurile organizatorică și juridică ale grupului Akzo Nobel după cum urmează. Structura organizatorică s-ar compune dintr-un centru general (Akzo Nobel NV), din unități comerciale și din subunități comerciale. Activitățile grupului ar fi de fapt organizate astfel încât o unitate sau o subunitate comercială să întreprindă o activitate exercitată de mai multe filiale ale Akzo Nobel, de exemplu, subunitatea

metilaminelor și a clorurii de colină cuprinde activități exercitate de mai multe filiale ale Akzo Nobel. Structura juridică ar include Akzo Nobel în calitate de societate conducătoare a grupului, precum și mai mult de 1 000 de entități juridice deținute direct sau indirect în proporție de 100 % de această societate. Aceste entități juridice ar trebui considerate drept titulare de portofoliu care exercită activități comerciale administrate de unitățile și subunitățile comerciale. În cauză, Akzo Nobel Chemicals International, Akzo Nobel Chemicals și Akzo Nobel Functional Chemicals ar fi proprietarele în special ale activității exercitate de subunitatea comercială a metilaminelor și a clorurii de colină. Ar rezulta că structurile organizatorică și juridică ale grupului Akzo Nobel ar fi paralele.

34 Acest grup ar presupune așadar din punct de vedere organizatoric două niveluri: un centru general responsabil cu activitățile strategice (investiții principale, finanțe, aspecte juridice, resurse umane) și 20 de unități comerciale la nivelul direct inferior. Fiecare unitate ar dispune de un director general, de o echipă de conducere, de servicii generale, precum și de responsabili cu întreaga sa administrare operațională. Din moment ce conducerea unității comerciale ar respecta obiectivele financiare strategice stabilite și aprobate de Akzo Nobel, această conducere ar fi complet autonomă și legată doar prin „business principles" (valorile esențiale din lumea afacerilor, precum spiritul întreprinzător, integritatea personală, responsabilitatea socială etc.) și „corporate directives" (directivele întreprinderii în materie de aspecte juridice și fiscale, de resurse umane, de sănătate, de siguranță și de mediu etc.) aplicabile ansamblului grupului Akzo Nobel. Fiecare unitate ar fi împărțită în subunități care au organe de conducere. În cauză, activitățile comerciale în domeniul clorurii de colină ar fi fost exercitate de Akzo Nobel Chemicals, Akzo Nobel Functional Chemicals și Akzo Nobel Chemicals SpA.

35 Unitățile și subunitățile comerciale responsabile de domeniul vizat ar fi acelea care ar stabili politica, strategia și operațiunile comerciale în mod autonom față de Akzo Nobel. Totuși, aceasta nu ar însemna că aceste unități sau subunități dispun de aceeași putere de decizie precum filialele. Ar fi într-adevăr imposibil să se considere că fiecare unitate și subunitate comercială stabilește politica comercială a diferitelor filiale.

36 Potrivit analizei jurisprudenței efectuate de Akzo Nobel, influența determinantă pe care trebuie să o exercite o societate-mamă pentru i se imputa răspunderea pentru comportamentele filialei sale trebuie să se refere la politica comercială *stricto sensu* a acesteia din urmă. Comisia ar trebui așadar să demonstreze, în primul rând, posibilitatea societății-mamă de a exercita o putere de conducere astfel încât să priveze filiala sa de orice autonomie în linia sa de activitate comercială și, în al doilea rând, faptul de a fi exercitat această putere.

37 Cu toate acestea, reclamantele indică faptul că din jurisprudență rezultă că, în ceea ce privește o filială deținută 100 %, aceasta este prezumată că a aplicat instrucțiunile care i-au fost date de societatea sa mamă. În aceste condiții, pentru ca într-un astfel de caz Comisia să fie obligată să rețină doar răspunderea filialei, ar trebui ca aceasta din urmă să își stabilească în mare parte ea însăși politica sa comercială. Din moment ce această împrejurare ar fi stabilită, Comisia ar fi obligată să dovedească din nou faptul că societatea-mamă a exercitat o influență determinantă într-un caz concret. De aici ar rezulta că organizarea unitară, precum aceea a grupului Akzo Nobel, nu ar fi suficientă prin ea însăși pentru a face superfluă dovada implicării efective a societății-mamă. În plus, Akzo Nobel susține că, în cadrul practicii sale decizionale, Comisia și jurisdicțiile comunitare utilizează întotdeauna elemente de fapt pentru a susține prezumția în cauză.

38 Filialele Akzo Nobel și-ar stabili în mare parte ele înseși politica lor comercială, fiecare având organul său decizional. Întrucât Akzo Nobel nu ar exercita nicio activitate comercială și nu ar produce, nici distribui niciun produs, aceasta nu ar dispune de o putere de conducere în privința acestora, astfel încât să le priveze de orice autonomie reală în stabilirea liniei lor de acțiune pe piață. Akzo Nobel ar defini pur și simplu strategia macroeconomică generală a grupului, fără a pretinde un rol în ceea ce privește deciziile pur comerciale. Deciziile privind prețurile de vânzare și majorările acestora ar fi în principiu adoptate în cadrul fiecărei filiale de către directorii de marketing ai produselor vizate. În consecință, Akzo Nobel s-ar ocupa doar de principalele aspecte strategice (finanțe, aspecte juridice, norme și politici în materie de sănătate, siguranță, mediu etc.), fapt ce ar exclude aspectele de politică comercială.

Astfel, aspectele de politică comercială ar fi în sarcina unităților și a subunităților comerciale, din care ar face parte toate filialele operaționale ale grupului.

39 Revista internațională internă editată de Akzo Nobel ar pune în evidență o structură deosebit de detaliată în cadrul filialelor. Or, această structură ar fi inutilă dacă politica comercială ar fi fost decisă de consiliul de administrație al Akzo Nobel. Cu toate acestea, nicio societate-mamă care deține întregul capital al filialei sale nu ar lăsa-o să își desfășoare activitatea fără niciun control. Astfel, Akzo Nobel ar stabili politicile și normele în materie de sănătate, de siguranță, de mediu, de identitate socială și de convenții colective, pe care filialele ar fi obligate să le urmeze. Or, acest tip de control nu poate fi asimilat unui control al politicii comerciale *stricto sensu* a filialelor.

40 În plus, fiecare dintre filialele implicate în prezenta procedură ar dispune de propriul său consiliu de administrație, politica comercială (stabilirea prețurilor, distribuția) fiind decisă la nivelul unităților și subunităților comerciale responsabile cu produsele vizate. Cifra de afaceri realizată în sectorul clorurii de colină ar figura în conturile Akzo Nobel Chemicals, ale Akzo Nobel Functional Chemicals și ale Akzo Nobel Chemicals SpA.

41 Directorul de marketing pentru clorura de colină ar avea, astfel cum ar rezulta din fișa postului său, sarcina principală de a stabili proiectul de plan de vânzare în ceea ce privește cantitățile, prețurile, gama de produse și strategia de marketing. Lipsa probelor scrise care să susțină ansamblul afirmațiilor de fapt nu poate reduce valoarea elementelor prezentate de Akzo Nobel, având în vedere în special faptul că aceasta ar fi prezentat numeroase probe în cursul procedurii administrative.

42 Întrucât pe baza celor de mai sus prezumția în cauză a fost răsturnată, reclamantele apreciază că teza Comisiei ar fi fost corectă dacă Akzo Nobel ar fi dat instrucțiuni în ceea ce privește stabilirea prețurilor și împărțirea pieței clorurii de colină. Or, o societate-mamă având mai mult de 1 000 de entități juridice nu ar putea în mod material da instrucțiuni, chiar și doar unei singure filiale, în materie de politică de prețuri sau de comportament comercial. Comisia nu ar fi dovedit că Akzo Nobel avea cunoștință de încălcare, nici că era direct implicată în aceasta, nici că dăduse instrucțiuni filialelor sale de a o săvârși. Elementele pe care se bazează Decizia pentru a imputa în solidar Akzo Nobel răspunderea pentru încălcare nu s-ar referi la politica comercială *stricto sensu* a filialelor. Având în vedere că reclamantele ar fi demonstrat că subunitatea metilaminelor și a clorurii de colină beneficia cel puțin de o mare autonomie comercială, Comisia ar fi trebuit să demonstreze că Akzo Nobel exercitase o influență determinantă asupra politicii comerciale a celorlalte reclamante sau asupra subunității comerciale a metilaminelor și a clorurii de colină. Or, Comisia nu ar fi îndeplinit această obligație, Akzo Nobel neavând niciun motiv să exercite o astfel de influență.

43 În acest context, nu ar fi deloc relevant să se identifice persoana fizică sau juridică care desemnează vicepreședinții grupului, directorii și alte persoane din subunitatea metilaminelor și a clorurii de colină și în fața cărora sunt răspunzători aceștia din urmă. Aspectul crucial ar fi acela de a ști dacă Akzo Nobel a exercitat un control determinant asupra politicii comerciale a filialelor sale sau a acestei subunități comerciale. S-ar putea susține chiar că subunitatea metilaminelor și a clorurii de colină ar trebui să fie destinatara Deciziei.

44 Reclamantele evidențiază că, dacă toate entitățile juridice din sectorul clorurii de colină trebuiau să fie considerate drept o singură unitate economică, nu ar fi existat niciun motiv pentru a exclude Akzo Nobel Chemicals din cercul destinatarilor Deciziei pentru singurul motiv că nu dispunea Comisia de probe suficiente pentru a stabili răspunderea acesteia. În plus, această excludere ar contrazice afirmația Comisiei potrivit căreia Akzo Nobel ar fi singura legătură dintre producția de clorură de colină în Italia și această producție în Țările de Jos.

45 Reclamantele subliniază că Akzo Nobel nu s-a prezentat niciodată drept singurul interlocutor al Comisiei în cursul procedurii administrative. În plus, fiecare dintre reclamante ar fi acordat un mandat separat avocaților care le reprezintă.

46 Având în vedere considerațiile de mai sus și ținând cont de faptul că elementele, altele decât deținerea întregului capital, pe care s-a întemeiat Comisia sunt fie lipsite de relevanță, fie greșite, Akzo Nobel consideră că a răsturnat prezumția referitoare la răspunderea societății conducătoare a grupului. Întrucât Comisia nu a prezentat niciun element care să demonstreze că Akzo Nobel exercitase o influență determinantă asupra politicii comerciale a filialelor sale, prezentul motiv ar trebui admis.

47 Comisia subliniază că, potrivit jurisprudenței, se poate prezuma că o societate-mamă exercită o influență determinantă asupra unei filiale atunci când comportamentul acesteia din urmă este supus în esență instrucțiunilor pe care aceasta i le adresează, și anume atunci când societatea-mamă definește marile orientări ale strategiei și ale operațiunilor comerciale ale filialei sale. Jurisprudența nu impune ca societatea-mamă să dea instrucțiuni filialei sale de a săvârși o încălcare astfel încât Comisia să îi adreseze decizia prin care se aplică o amendă. În consecință, este suficient ca societatea-mamă să fi exercitat o influență determinantă asupra politicii comerciale generale a filialelor sale pentru a fi stabilită răspunderea sa solidară, fără a fi obligată Comisia să demonstreze că aceasta avea cunoștință despre încălcare sau că era direct implicată în aceasta.

48 Ar rezulta din jurisprudență că răsturnarea acestei prezumții necesită dovedirea faptului că fie societatea-mamă nu era în măsură să influențeze în mod determinant politica comercială a filialei sale, fie că filiala era efectiv autonomă. În consecință, ar trebui demonstrat prin intermediul unor elemente de probă suficiente că societatea-mamă nu era în măsură să exercite sau nu a exercitat în mod efectiv o influență determinantă asupra principalelor orientări ale strategiei și ale operațiunilor comerciale ale filialei sale, în pofida faptului că aceasta deținea 100 % din capitalul acesteia.

În schimb, nu ar fi suficient să se demonstreze că filiala și-a exercitat activitatea în mare parte prin ea însăși și că dispunea de propriul consiliu de administrație, probă care, în orice caz, nu a fost adusă în cauză.

49 Reclamantele nu ar fi întemeiate să pretindă că au răsturnat prezumția în sarcina Akzo Nobel prin intermediul unor elemente prezentate drept răspuns la comunicarea obiecțiunilor, nici nu pot contesta legalitatea Deciziei pe baza documentelor care nu au fost depuse în cursul procedurii administrative.

50 În orice caz, elementele furnizate de reclamante nu ar fi suficiente pentru a răsturna prezumția în sarcina Akzo Nobel. Într-adevăr, reclamantele nu ar fi definit entitățile juridice care desemnează vicepreședinții grupului, directorii unităților comerciale, nici persoanele sau entitățile de care depind acești vicepreședinți. În consecință, Comisia apreciază că poate presupune în mod rezonabil faptul că vicepreședinții grupului sunt numiți de Akzo Nobel, față de care aceștia sunt răspunzători cu privire la activitatea lor de administrare.

51 Reclamantele ar indica în cererea introductivă că politica comercială a filialelor nu este decisă de acestea din urmă, ci de unitățile și subunitățile comerciale, conducerea Akzo Nobel fiind responsabilă cu coordonarea și orientarea acestora. Faptul că filialele reclamante ar avea un consiliu de administrație nu ar însemna în mod necesar că acestea adoptă în deplină autonomie deciziile comerciale fundamentale referitoare la producția și la comercializarea clorurii de colină. Apartenența acestora la subunitatea comercială a metilaminelor și a clorurii de colină, care are organe de conducere, ar demonstra contrariul. Având în vedere afirmația reclamantelor, potrivit căreia conducerea fiecărei subunități comerciale este răspunzătoare în fața conducerii unei unități comerciale, Comisia prezumă că, la rândul său, conducerea fiecărei unități trebuie să fie răspunzătoare în fața conducerii Akzo Nobel. Tocmai această obligație ar fi aceea care ar justifica calificarea grupului Akzo Nobel drept „unitate economică”.

Chiar presupunând că directorul de marketing al subunității comerciale a clorurii de colină decide prețurile produsului în deplină autonomie, aceasta ar confirma lipsa autonomiei filialelor grupului și nu ar exclude o influență determinantă din partea Akzo Nobel.

52 În plus, Comisia apreciază că argumentul reclamantelor potrivit căruia aceasta ar fi trebuit să adreseze Decizia subunității comerciale a metilaminelor și a clorurii de colină trebuie respins, pentru motivul că această subunitate nu constituie o entitate juridică, singurele entități juridice fiind filialele aparținând grupului coordonat de Akzo Nobel. Aceste unități nu pot evita răspunderea lor pentru singurul motiv că ar fi structurate în unități lipsite de personalitate juridică. În plus, calitatea Akzo Nobel de acționar unic al filialelor sale i-ar da prin definiție puterea de controla partea esențială a liniei de acțiune a acestora.

53 Pe de altă parte, documentele aduse de reclamante ar demonstra pur și simplu că deciziile comerciale curente referitoare la clorura de colină sunt adoptate de membrii din conducerea subunității comerciale a metilaminelor și a clorurii de colină, fără a identifica persoanele care numesc și angajează membrii menționați. În consecință, reclamantele nu ar fi răsturnat prezumția de răspundere a Akzo Nobel.

54 În orice caz, răspunderea Akzo Nobel ar fi justificată pe baza altor elemente decât prezumția referitoare la deținerea a 100 % din capitalul filialelor sale. Într-adevăr, pornind de la programele de conducere, s-ar dovedi că pentru orice proiect al unei unități comerciale care necesită o investiție este necesară aprobarea comitetului de direcție, a consiliului de administrație sau a „Supervisory Board” ale Akzo Nobel, în funcție de dimensiunea investiției în cauză. Rolul pe care îl are Akzo Nobel în numirea directorilor fiecărei unități comerciale, precum și sarcinile sale administrative ar demonstra că aceasta funcționează ca o singură unitate economică împreună

cu aceste unități comerciale. Independența comercială nu s-ar referi doar la deciziile de o importanță secundară, precum vânzările zilnice, ci și la deciziile mai importante, precum numirea directorilor, stabilirea obiectivelor comerciale și alegerea investițiilor. Or, Akzo Nobel ar fi entitatea care are sarcina să decidă cu privire la aceste aspecte.

55 Faptul că Akzo Nobel, Akzo Nobel Nederland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals nu exercită nicio activitate comercială ar confirma, de asemenea, concluzia potrivit căreia niciuna dintre aceste entități juridice nu poate considerată drept constituind prin ea însăși un actor economic autonom.

56 Akzo Nobel ar reprezenta, pe de altă parte, singura legătură de proprietate dintre activitățile din sectorul clorurii de colină în Italia și acelea din Țările de Jos. Această constatare nu ar fi deloc în contradicție cu excluderea Akzo Nobel Chemicals SpA dintre destinatarii Deciziei. Într-adevăr, Comisia nu ar dispune de dovezi care să demonstreze participarea acestei entități la încălcare. În plus, aceasta din urmă nu ar fi o societate de administrare răspunzătoare pentru comportamentul entităților direct implicate. În orice caz, Comisia nu ar fi obligată să impute răspunderea tuturor entităților juridice care formează împreună o întreprindere. Reprezentarea comună a reclamantelor ar fi, de asemenea, un element care pledează în favoarea analizei Comisiei.

Aprecierea Tribunalului

— Observații introductive privind imputabilitatea comportamentului ilicit al unei filiale societății sale mamă

57 Trebuie amintit mai întâi că noțiunea de întreprindere în sensul articolului 81 CE include entități economice care constau, fiecare, într-o organizare unitară de

elemente personale, materiale și imateriale, ce urmărește în mod durabil un scop economic determinat, organizare care poate contribui la săvârșirea unei încălcări vizate de această dispoziție (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, HFB și alții/Comisia, T-9/99, Rec., p. II-1487, punctul 54 și jurisprudența citată).

58 În consecință, între societatea-mamă și filiala acesteia nu este o relație de instigare referitoare la încălcare, nici, cu atât mai mult, o implicare a primei în încălcarea menționată, ci faptul că acestea constituie o singură întreprindere în sensul menționat mai sus este cel care împuternicește Comisia să adreseze decizia prin care aplică amenzi societății-mamă a unui grup de societăți. Într-adevăr, trebuie amintit că dreptul comunitar al concurenței recunoaște că diferitele societăți care aparțin aceluiași grup constituie o entitate economică, și deci o întreprindere în sensul articolelor 81 CE și 82 CE, dacă societățile vizate nu își stabilesc în mod autonom comportamentul lor pe piață (Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2003, Michelin/Comisia, T-203/01, Rec., p. II-4071, punctul 290).

59 Trebuie arătat de asemenea că, în vederea aplicării și executării deciziilor Comisiei în materie de drept al concurenței, este necesară identificarea în calitate de destinatar a unei entități care are personalitate juridică (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, numită „PVC II”, T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 și T-335/94, Rec., p. II-931, punctul 978).

60 În cazul particular în care o societate-mamă deține 100 % din capitalul filialei sale autoare a unui comportament ilicit, există o prezumție simplă potrivit căreia societatea-mamă respectivă exercită o influență determinantă asupra comportamentului filialei sale (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 25 octombrie 1983, AEG/Comisia, 107/82, Rec., p. 3151, punctul 50, și Hotărârea PVC II, punctul 59 de mai sus, punctele 961 și 984) și că acestea constituie, în consecință, o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE (Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 2005, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-71/03, T-74/03, T-87/03 și T-91/03, nepublicată în Recueil, Rec., 2005, p. II-10*, punctul 59). Drept urmare, îi revine societății-mamă

care contestă în fața instanței comunitare o decizie a Comisiei de a-i aplica o amendă pentru un comportament săvârșit de filiala acesteia sarcina de a răsturna această prezumție, aducând elemente de probă care pot demonstra autonomia acesteia din urmă (Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Avebe/Comisia, T-314/01, Rec., p. II-3085, punctul 136; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia, C-286/98 P, Rec., p. I-9925, denumită în continuare „Hotărârea Stora", punctul 29).

61 În această privință, trebuie subliniat că, dacă este adevărat că la punctele 28 și 29 din Hotărârea Stora, punctul 60 de mai sus, Curtea a prezentat, pe lângă deținerea în proporție de 100 % a capitalului filialei, și alte împrejurări, precum necontestarea influenței exercitate de societatea-mamă asupra politicii comerciale a filialei sale și reprezentarea comună a celor două societăți în cursul procedurii administrative, nu este mai puțin adevărat că împrejurările menționate nu au fost evidențiate de Curte decât în scopul de a expune ansamblul elementelor pe care Tribunalul își întemeiase raționamentul pentru a concluziona că acesta nu se bazase doar pe deținerea de societatea-mamă a întregului capital al filialei. În consecință, faptul că aprecierea Tribunalului în această cauză a fost confirmată de Curte nu poate drept consecință modificarea principiului consacrat la punctul 50 din Hotărârea AEG/Comisia, punctul 60 de mai sus.

62 În aceste condiții, este suficient să demonstreze Comisia că întreg capitalul unei filiale este deținut de societatea sa mamă pentru a concluziona că aceasta din urmă exercită o influență determinantă asupra politicii sale comerciale. Drept urmare, Comisia va fi în măsură să considere societatea-mamă răspunzătoare în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale, cu excepția cazului în care această societate dovedește că filiala sa nu aplică în esență directivele emise de aceasta și, în consecință, se comportă în mod autonom pe piață.

63 Trebuie analizat de asemenea, în cadrul prezentelor observații introductive, argumentul care ocupă un loc central în înscrisurile reclamantelor, potrivit căruia influența prezumată a societății-mamă pe motivul deținerii întregului capital al filialei sale se raportează la politica comercială *stricto sensu* a acesteia (a se vedea punctul

36 de mai sus). Potrivit reclamantelor, intră în domeniul de aplicare al acestei politici, de exemplu, strategia de distribuție și de prețuri. În consecință, potrivit acestui argument, societatea-mamă ar putea răsturna prezumția demonstrând că filiala administrează aceste aspecte specifice ale politicii sale comerciale fără a primi directive în această privință.

64 În acest sens, trebuie indicat că, în cadrul analizei existenței unei entități economice între mai multe societăți care fac parte din același grup, instanța comunitară a analizat dacă societatea-mamă putea influența politica de prețuri (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 14 iulie 1972, ICI/Comisia, 48/69, Rec., p. 619, punctul 137, și Hotărârea Geigy/Comisia, 52/69, Rec. p. 787, punctul 45), activitățile de producție și de distribuție (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 6 martie 1974, Istituto Chemioterapico Italiano și Commercial Solvents/Comisia, 6/73 și 7/73, Rec., p. 223, punctele 37 și 39-41), obiectivele de vânzare, marjele brute, cheltuielile de vânzare, „cash flow"-ul, stocurile și marketingul (Hotărârea Tribunalului din 12 ianuarie 1995, Viho/Comisia, T-102/92, Rec., p. II-17, punctul 48). Totuși, nu se poate deduce din aceasta că doar aceste aspecte fac parte din noțiunea de politică comercială a unei filiale în scopul aplicării articolelor 81 CE și 82 CE cu privire la societatea sa mamă.

65 Dimpotrivă, rezultă din această jurisprudență, citită în coroborare cu considerațiile care figurează la punctele 57 și 58 de mai sus, că societății-mamă îi revine obligația să supună aprecierii Tribunalului orice element referitor la legăturile organizatorice, economice și juridice dintre filiala sa și ea însăși și pe care societatea-mamă îl consideră ca fiind de natură să demonstreze că acestea nu constituie o entitate economică unică. Rezultă de asemenea din aceasta că, în momentul când efectuează aprecierea, Tribunalul trebuie să țină cont de ansamblul elementelor care îi sunt prezentate de părți, al căror caracter și a căror importanță pot varia în funcție de caracteristicile proprii fiecărui caz în parte.

66 În lumina acestor considerații trebuie verificat dacă Akzo Nobel și filialele sale destinatare ale deciziei constituie o entitate economică unică.

— Cu privire la existența unei entități economice unice între Akzo Nobel și filialele sale destinatare ale Deciziei

67 În cauză, părțile nu contestă că Akzo Nobel deține, direct sau indirect, 100 % din capitalul filialelor sale destinatare ale Deciziei. În consecință, pe baza considerațiilor de mai sus, Akzo Nobel îi revine obligația să demonstreze că filialele menționate își stabilesc politica lor comercială în mod autonom, astfel încât nu constituie împreună cu aceasta o entitate economică unică și, în consecință, o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE (a se vedea punctul 57 de mai sus).

68 În această privință, trebuie arătat că programele de conducere prezentate de Akzo Nobel în cursul procedurii administrative (a se vedea punctul 13 de mai sus) și analizate succint în considerentul (173) al Deciziei conțin în partea introductivă o descriere a împărțirii competențelor referitoare la procedura de decizie în cadrul grupului Akzo Nobel cu privire la paisprezece subiecte.

69 Este vorba în special de strategie, de planul operațional, de investiții, de achiziții sau cesiuni, de planuri de restructurare, de politici generale de funcționare, de finanțe, de audit și de contabilitate, de resurse umane, de aspecte juridice, de managementul riscurilor, de tehnologie și de mediu, de informatică și de un subiect intitulat „Diverse”.

70 Trebuie precizat că, potrivit părții introductive din programele de conducere:

„Orientări și instrucțiuni detaliate (probabil pentru chestiuni nemenționate în programele de conducere ale Akzo Nobel) sunt incluse în directive separate și/sau

în statute sau sunt stabilite în urma unui acord între directorul fiecărei unități sau subunități comerciale și membrul consiliului de direcție responsabil.

În ceea ce privește filialele care nu sunt deținute integral, direct sau indirect, de Akzo Nobel, această împărțire a competențelor ar trebui aplicată integral cât mai mult posibil."

[Detailed authorities and instructions (possibly also for items not mentioned in the Akzo Nobel Authority Schedules) are laid down in separate directives and/or charters or are agreed upon between the BU/SU manager and the responsible Board Member.

As to subsidiaries not wholly owned by Akzo Nobel, either directly or indirectly, this allocation of authorities shall be integrally enforced as much as possible.]

71 În plus, trebuie analizate mai multe elemente ale programelor de conducere, în acest caz strategia, investițiile, politicile generale de funcționare, auditul și contabilitatea, resursele umane și aspectele juridice.

72 Cu privire la strategie, rezultă din programele de conducere că fiecare unitate sau subunitate comercială pregătește și prezintă planul său strategic în vederea obținerii unui aviz către [*confidențial*] [1] din cadrul Akzo Nobel, care, în continuare, îl prezintă spre revizuire către [*confidențial*], în cadrul liniilor directoare stabilite de consiliul de administrație al Akzo Nobel, care, în cadrul [*confidențial*], decide acțiunile strategice majore.

1 — Date confidențiale necomunicate.

73 În ceea ce privește elaborarea planului operațional al fiecărei unități comerciale, aceasta necesită consultarea [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel, care, la rândul său, prezintă fiecare aspect administrației Akzo Nobel în vederea adoptării unei decizii în cadrul liniilor directoare și al obiectivelor grupului.

74 În ceea ce privește investițiile (inclusiv locațiunile, leasingul, cesiunea sau achizițiile de bunuri necorporale), fiecare unitate sau subunitate comercială dispune de o putere de decizie, dar în limitele convenite în prealabil cu [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel. Acesta din urmă decide cu privire la proiectele având o valoare inferioară sumei de [*confidențial*] de euro, această competență fiind atribuită [*confidențial*], [*confidențial*] sau [*confidențial*], în funcție de faptul dacă această valoare fluctuează între 2,5 și 10 milioane de euro, 10 și 20 de milioane de euro sau, respectiv, depășește 20 de milioane de euro.

75 În ceea ce privește politicile generale de funcționare, [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel prezintă o propunere referitoare la un sector de activități, iar [*confidențial*] decide în cadrul [*confidențial*].

76 În domeniul auditului și al contabilității, trebuie arătat că fiecare unitate sau subunitate comercială raportează periodic rezultate, în timp ce [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel, [*confidențial*] și [*confidențial*] verifică periodic performanța la nivelul unităților sau al subunităților și al grupului.

77 Cu privire la resursele umane ale unităților sau ale subunităților comerciale, acestora le revine sarcina de a prezenta propuneri privind schimbări organizatorice majore către [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel pentru a primi acordul în raport cu conceptele de organizare, decizia finală aparținând [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel. Trebuie precizat că, în caz de neconformitate a propunerii cu conceptele de organizare, îi revine [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel sarcina de a decide definitiv.

78 În ceea ce privește aspectele juridice, trebuie arătat că referitor la contracte importante în materie de know-how, de brevete, de mărci, de cooperare privind cercetarea și de alianțe strategice, fiecare unitate sau subunitate își prezintă propunerile [*confidențial*] din cadrul Akzo Nobel, care, la rândul său, oferă îndrumări, în funcție de valoarea operațiunii, [*confidențial*], [*confidențial*] sau [*confidențial*], care trebuie să decidă. Competențele sunt atribuite într-un mod similar cu privire la contracte importante de aprovizionare pe termen lung, în funcție de durata acestora și de angajamentul financiar pe care îl presupun.

79 În fond, rezultă din programele de conducere că Akzo Nobel intervine prin intermediul [*confidențial*], al [*confidențial*], al [*confidențial*] sau al [*confidențial*] în procedura de decizie referitoare la ansamblul subiectelor vizate (a se vedea punctul 69 de mai sus).

80 Întrebate la ședință cu privire la acest punct, reclamantele au susținut că programele de conducere evidențiau împărțirea competențelor în cadrul grupului Akzo Nobel, dar nu demonstrau faptul că aceste competențe au fost exercitate efectiv cu privire la încălcarea în cauză. Cu toate acestea, trebuie constatat că această din urmă afirmație este inoperantă la acest stadiu al analizei, care este consacrat existenței unei influențe din partea Akzo Nobel asupra politicii comerciale a filialelor sale, iar nu întrebării dacă Akzo Nobel a intervenit pe lângă acestea în mod specific cu privire la încălcarea în cauză (a se vedea punctul 58 de mai sus).

81 Cu privire la relația organizatorică dintre filialele grupului Akzo Nobel destinatare ale Deciziei și subunitatea comercială a metilaminelor și a clorurii de colină, este suficient să se arate că, astfel cum au subliniat reclamantele (a se vedea punctul 33 de mai sus), Akzo Nobel Chemicals International, Akzo Nobel Chemicals și Akzo Nobel Functional Chemicals sunt „proprietarele” în special ale activității exercitate de subunitatea menționată. Având în vedere că Decizia nu putea fi adresată decât unor entități care au personalitate juridică (a se vedea punctul 59 de mai sus), care de altfel au participat direct la încălcare sau constituie succesoarele în drept ale entităților

care au participat la încălcare (a se vedea punctul 11 de mai sus), reclamantele nu pot pretinde în mod util că ar fi trebuit să distingă Comisia stabilirea politicii unităților sau a subunităților comerciale ale grupului de aceea a politicii societăților filiale ale Akzo Nobel. În orice caz, reclamantele au precizat la punctele 16, 17 și 54 din memoriul lor în replică faptul că aspectul crucial era acela dacă acestea au putut să răstoarne prezumția potrivit căreia Akzo Nobel exercitase o influență determinantă fie asupra subunității comerciale vizate, fie asupra filialelor destinatare ale Deciziei.

82 În aceste condiții, trebuie concluzionat, precum în considerentul (173) al Deciziei, că personalul competent și în special administrația Akzo Nobel intervin în mod semnificativ cu privire la mai multe aspecte esențiale ale strategiei filialelor în cauză, rezervându-și decizia finală cu privire la o serie de aspecte care definesc linia de acțiune pe piață a acestora.

83 Argumentul potrivit căruia deciziile referitoare la prețurile de vânzare și la majorările de prețuri sunt în principiu adoptate de către directorii de marketing pentru produsele vizate care acționează în cadrul filialelor lor respective, și în special de către directorul de marketing pentru clorura de colină (a se vedea punctele 38 și 41 de mai sus), nu poate răsturna această concluzie. Aceeași este situația în ceea ce privește argumentele întemeiate pe structura grupului Akzo Nobel pe două niveluri, care ar avea drept obiectiv sustragerea politicii comerciale *stricto sensu* de la controlul Akzo Nobel (a se vedea punctul 38 de mai sus). Într-adevăr, astfel cum s-a arătat la punctul 58 de mai sus, imputarea comportamentului ilicit al unei filiale societății sale mamă nu necesită proba că societatea mamă influențează politica filialei sale în domeniul specific care a făcut obiectul încălcării, ce s-a referit, în cauză, la distribuție și la prețuri. În schimb, legăturile organizatorice, economice și juridice existente între societatea-mamă și filiala sa pot stabili existența unei influențe a primei asupra strategiei celei de a doua și, în consecință, pot justifica faptul de a fi considerate ca o singură entitate economică.

84 Argumentul întemeiat pe existența consiliilor de administrație în cadrul fiecărei filiale (a se vedea punctul 40 de mai sus) nu este convingător. Într-adevăr, fiecare societate anonimă dispune de un consiliu de administrație numit de acționarii acesteia, în cauză de Akzo Nobel. De altfel, reclamantele au precizat în această privință, la punctul 45 din memoriul lor în replică, faptul că vicepreședinții grupului (care conduc unitățile comerciale) sunt desemnați de către președinții diviziilor de produse chimice ale grupului, după aprobarea membrului competent al consiliului de administrație al Akzo Nobel. Aceștia sunt răspunzători în fața președintelui Akzo Nobel Chemicals, care, la rândul său, este răspunzător în fața membrului competent din consiliul de administrație al Akzo Nobel. În plus, revista internațională internă editată de Akzo Nobel (a se vedea punctul 39 de mai sus) indică faptul că vicepreședintele grupului care conduce o unitate comercială asigură controlul ierarhic în cadrul acesteia.

85 Presupunând în consecință că raționamentul reclamantelor referitor la sarcina probei, evidențiat la punctul 37 de mai sus, este exact, nu este mai puțin adevărat că acestea nu au reușit să răstoarne prezumția potrivit căreia Akzo Nobel, societate-mamă deținătoare a 100 % din capitalul social al filialelor sale destinatare ale Deciziei, exercita o influență determinantă asupra politicii acestora din urmă. În consecință, trebuie concluzionat că Akzo Nobel constituie împreună cu acestea o întreprindere în sensul articolului 81 CE, fără a fi nevoie să se verifice dacă Akzo Nobel a exercitat o influență asupra comportamentului în cauză. În consecință, primul motiv trebuie respins.

*Cu privire la cel de al doilea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003*

Argumentele părților

86 Reclamantele susțin că, prin aplicarea în solidar a unei amenzi întreprinderii Akzo Nobel Functional Chemicals, Comisia nu a respectat plafonul de 10 % din cifra de

afaceri impus la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Într-adevăr, întrucât cifra de afaceri realizată de Akzo Nobel Functional Chemicals în 2003 a fost de 124,5 milioane de euro, cuantumul amenzii (20,99 de milioane de euro) ar fi depășit acest plafon.

87 În consecință, având în vedere că răspunderea ar fi fost imputată în mod greșit Akzo Nobel, nu ar exista o entitate economică unică ce ar putea să justifice calculul plafonului de 10 % pe baza cifrei sale de afaceri consolidate. Potrivit Deciziei, Akzo Nobel Chemicals, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Nederland ar fi participat, pe de altă parte, în mod direct la încălcare, fără să fi constatat Comisia că una dintre ele exercita o influență determinantă asupra alteia.

88 Comisia afirmă că a calculat plafonul de 10 % pe baza cifrei de afaceri consolidate a Akzo Nobel. Într-adevăr, termenul „întreprindere" ar avea același sens în Regulamentul nr. 1/2003 și în articolele 81 CE și 82 CE. Or, Akzo Nobel ar fi fost recunoscută răspunzătoare pe motivul că forma împreună cu filialele sale destinatare ale Deciziei o întreprindere în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. În consecință, Comisia nu ar fi săvârșit o eroare cu privire la calculul plafonului.

89 Chiar presupunând că răspunderea solidară ar fi fost imputată în mod greșit de către Comisie întreprinderii Akzo Nobel, în primul rând, nu este mai puțin adevărat că reclamantele nu și-ar fi întemeiat cel de al doilea motiv pe o astfel de eroare. Faptul de a-l dezvolta în acest mod pentru prima dată în replică ar constitui în realitate un motiv nou și inadmisibil în temeiul articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură. În al doilea rând, reclamantele nu ar fi solicitat o reducere a cuantumului amenzii în cadrul exercitării competenței de fond a Tribunalului, în cazul în care acesta ar considera că Decizia nu ar fi trebuit adresată de Comisie întreprinderii Akzo Nobel. În al treilea rând, reclamantele nu ar fi afirmat că filialele Akzo Nobel nu formau o întreprindere în sensul Regulamentului nr. 1/2003.

Aprecierea Tribunalului

90 Trebuie arătat că împrejurarea potrivit căreia mai multe societăți sunt obligate în solidar la plata unei amenzi pentru motivul că acestea formează o întreprindere în sensul articolului 81 CE nu implică, în ceea ce privește aplicarea plafonului prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, faptul că obligația fiecăreia se limitează la 10 % din cifra de afaceri pe care a realizat-o în timpul ultimului exercițiu financiar. Într-adevăr, în sensul acestei dispoziții, plafonul de 10 % trebuie să fie calculat pe baza cifrei de afaceri cumulate a tuturor societăților care constituie entitatea economică unică ce acționează ca întreprindere în sensul articolului 81 CE, deoarece doar cifra de afaceri cumulată a societăților componente poate constitui o indicație privind dimensiunea și puterea economică a întreprinderii în cauză (Hotărârea HFB și alții/Comisia, punctul 57 de mai sus, punctele 528 și 529).

91 În consecință, având în vedere considerațiile care au determinat respingerea primului motiv, Comisia nu a săvârșit o eroare considerând cifra de afaceri consolidată a Akzo Nobel drept referință pentru calculul plafonului în cauză. Drept urmare, cel de al doilea motiv trebuie respins, fără a fi nevoie să se pronunțe asupra cauzei de inadmisibilitate invocate de Comisie.

*Cu privire la cel de al treilea motiv, întemeiat pe o încălcare a obligației de motivare*

Argumentele părților

92 Reclamantele susțin că raționamentul urmat de Comisie în vederea stabilirii răspunderii Akzo Nobel era întemeiat pe motive greșite, în sensul că elementele de fapt

invocate în acest sens sunt insuficiente și inadecvate pentru a ajunge la concluzia menționată. În plus, Comisia nu ar fi explicat de ce a sancționat Akzo Nobel Functional Chemicals cu o amendă mai mare de 10 % din cifra sa de afaceri. Aceste deficiențe ar face motivarea deciziei insuficientă sau chiar inexistentă, ceea ce ar justifica în sine anularea deciziei.

93 Comisia contestă temeinicia acestor argumente. Într-adevăr, Decizia ar conține o motivare clară cu privire la răspunderea Akzo Nobel, prezentată în considerentele (172)-(175). Cu privire la amenda în privința Akzo Nobel Functional Chemicals, Comisia consideră că nu era obligată să își motiveze calculul, având în vedere că plafonul de 10 % nu a fost depășit. În orice caz, Decizia ar fi furnizat reclamantelor toate elementele necesare pentru introducerea acțiunii și pentru susținerea argumentelor acestora. În consecință, în opinia Comisiei, cel de al treilea motiv trebuie să fie de asemenea respins în totalitate.

Aprecierea Tribunalului

94 Cu privire la motivarea în ceea ce privește răspunderea Akzo Nobel, trebuie amintit că obligația de motivare constituie o formalitate substanțială care trebuie distinsă de aspectul temeiniciei motivării, aspect care face parte din legalitatea de fond a actului în litigiu (a se vedea Hotărârea Curții din 22 martie 2001, Franța/Comisia, C-17/99, Rec., p. I-2481, punctul 35 și jurisprudența citată).

95 În cauză, trebuie constatat că partea din prezentul motiv referitoare la răspunderea Akzo Nobel privește temeinicia motivelor Deciziei, a căror analiză a fost efectuată în cadrul primului motiv (a se vedea punctele 67-85 de mai sus). În fond, în măsura în care acest aspect al prezentului motiv nici nu invocă, nici nu susține o încălcare a formelor substanțiale, acesta este lipsit de orice temei de fapt.

96 În plus, în măsura în care prezentul motiv se referă la cifra de afaceri a Akzo Nobel Functional Chemicals, acesta trebuie respins deoarece, în lipsa unei depășiri a plafonului din cifra de afaceri care putea fi luată în considerare în mod legal (a se vedea punctele 90 și 91 de mai sus), Comisia nu avea obligația să motiveze cuantumul amenzii în special în privința acestei societăți. În consecință, al treilea motiv trebuie respins.

97 Din considerațiile de mai sus rezultă că acțiunea trebuie respinsă în totalitate.

**Cu privire la cheltuielile de judecată**

98 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât reclamantele au căzut în pretenții, se impune obligarea acestora la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor Comisiei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a doua)

declară și hotărăște:

**1) Respinge acțiunea.**

2) **Obligă Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV și Akzo Nobel Functional Chemicals BV la plata cheltuielilor de judecată.**

Meij Forwood Papasavvas

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 12 decembrie 2007.

Grefier

E. Coulon

Îndeplinind funcția de președinte

A. W. H. Meij

# Cuprins

Istoricul cauzei și decizia atacată ..... II - 5055

Procedura și concluziile părților ..... II - 5061

În drept ..... II - 5063

1. Cu privire la admisibilitatea acțiunii în ceea ce privește Akzo Nobel Nederland, Akzo Nobel Chemicals International și Akzo Nobel Chemicals ..... II - 5063

Argumentele părților ..... II - 5063

Aprecierea Tribunalului ..... II - 5064

2. Cu privire la fond ..... II - 5065

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe imputarea greșită a unei răspunderi solidare a Akzo Nobel ..... II - 5065

Argumentele părților ..... II - 5065

Aprecierea Tribunalului ..... II - 5073

— Observații introductive privind imputabilitatea comportamentului ilicit al unei filiale societății sale mamă ..... II - 5073

— Cu privire la existența unei entități economice unice între Akzo Nobel și filialele sale destinatare ale Deciziei ..... II - 5077

Cu privire la cel de al doilea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 ..... II - 5082

Argumentele părților ..... II - 5082

Aprecierea Tribunalului ..... II - 5084

Cu privire la cel de al treilea motiv, întemeiat pe o încălcare a obligației de motivare ..... II - 5084

Argumentele părților ..... II - 5084

Aprecierea Tribunalului ..... II - 5085

Cu privire la cheltuielile de judecată ..... II - 5086